
ORCHIDEEËNVONDSTEN IN ZUID-FRANKRIJK IN 1994

Hans DEKKER

Summary

During a tour through six departments in Southern France 58 species and subspecies and 11 hybrids of orchids were found, among which six specimens of *Dactylorhiza insularis* var. *bartonii*. The author describes the different localities and gives a list of the taxa, found in each department.

Zusammenfassung

Während einer Tour durch sechs Departements in Südfrankreich wurden 58 Arten und Unterarten und 11 Hybriden von Orchideen gefunden. Hervorzuheben ist der Fund von sechs Exemplaren von *Dactylorhiza insularis* var. *bartonii*. Der Autor beschreibt die besuchten Standorte und gibt eine Liste der in jedem Departement gefundenen Taxa.

Inleiding

Van 29 april tot en met 14 mei 1994 heb ik met mijn gezin een trektocht gemaakt door enkele delen van Zuid-Frankrijk. Na de tweede reisdag werd een rustdag in Chabeuil aan de voet van het Vercors-massief (Drôme) ingelast. Daarna werd de reis vervolgd naar Fontveille in het departement Bouches-du-Rhône. Van hieruit werden de Alpilles en de Camargue bezocht. Na enkele dagen werd de tocht voortgezet in de richting van de Pyreneeën, waar in Arques in het departement Aude werd gekampeerd. In het gebied rond Arques, maar ook rond Talairan, Bucharach en Rouse in het departement Ariège werd naar orchideeën gezocht. Na een week werd de caravan weer aangekoppeld en werd teruggereiden naar Chabieul, van waaruit gedurende twee dagen nog enkele tochten in de Vercors (Drôme, Isère) werden ondernomen. Hierna werd de thuisreis aangevangen.

Weersomstandigheden

Gedurende het grootste deel van de reis was het weer prachtig. Blauwe luchten en aangename temperaturen bepaalden het beeld. Het enige nadeel was de hevige wind, die ons bijna alle dagen ten deel viel. Soms was er sprake van sluierbewolking, maar die

hield nooit de hele dag aan. De laatste twee dagen van de vakantie die in Chabieul werden doorgebracht, werden gekenmerkt door slecht weer met soms hevige regen en lagere temperaturen. Ook tijdens de terugweg waren hevige buien niet van de lucht.

De Vercors en omstreken

Vanuit Chabieul werden enkele tochten ondernomen om orchideeën te zoeken. Daarnaast werd rond de camping gezocht. De camping ligt in het vlakke gebied aan de voet van de Vercors. Grote vlakten met akkers zijn aspectbepalend. Hier en daar komen lage eikenbosjes en kleine ruige open stukken voor. De camping lag in en tussen bosjes. Tevens waren er nog een paar kleine open ruimten te ontdekken. Op en rond de camping werden tijdens de twee bezoeken 16 soorten gevonden, waaronder *Limodorum abortivum*, *Ophrys holoserica*, *Orchis simia* en *O. tridentata*. *Ophrys araneola* was bij het eerste bezoek al uitgebloeid, terwijl *O. apifera* tijdens het tweede bezoek nog steeds in knop stond. Tijdens het tweede bezoek werden de meeste gedeelten van de camping gemaaid, waardoor de orchideeën bovengronds niet meer zichtbaar waren.

In de Vercors werd o.m. weer een bezoek gebracht aan de Col de Bacchus bij Plan-de-Baix. Tijdens het eerste bezoek was *Ophrys drumana* nog niet te vinden. Tijdens het tweede bezoek op 12 mei begonnen veel planten juist te bloeien. De pracht aan orchideeën was weer overweldigend, alhoewel wat minder dan in andere jaren. De hybriden tussen *Orchis tridentata* en *ustulata* alsmede tussen *O. mascula* en *provincialis* waren talrijk aanwezig.

Ophrys drumana werd tijdens het tweede bezoek massaal gevonden bij Gigors. Hier bevindt zich een uitgestrekt complex van schraal grasland met verspreide bomen en bosjes. Ook *O. holoserica* kwam talrijk voor. Soms werd een *O. scolopax* gevonden, maar tevens intermediaire planten tussen *O. holoserica* en *O. scolopax*. *O. drumana* kwam soms voor in een atypische vorm, die gekenmerkt werd door een brede, weinig teruggeslagen lip en een wat afwijkende liptekening. Het is mogelijk dat het hier hybriden en/of terugkruisingen betreft met *O. holoserica*. In het terrein werden twee exemplaren gevonden van de hybride tussen *Aceras anthropophorum* en *Orchis simia*. De hele vakantie had ik hier al naar gezocht en op de laatste dag gevonden! Tussen Gigors en Combovin zijn fraaie hellingen en vlakten te vinden waar o.m. duizenden exemplaren van *Orchis provincialis* en *mascula* voorkomen. Met een opkomende zon 's ochtends vroeg is dit een onvergetelijk gezicht. In een berm werd hier een aantal exemplaren gevonden van de kruising tussen *O. pallens* en *mascula*. *O. pallens* was in klein aantal direct in de buurt te vinden, terwijl *O. mascula* wat verder weg stond. De hybriden waren zeer groot en hadden forse bloeiwijzen. De kleur van de bloemen was vuilgeel tot heel lichtroze. In totaal werden in drie dagen 32 soorten en 7 hybriden gevonden.

Bouches-du-Rhône

Het departement Bouches-du-Rhône is globaal gelegen rond de monding van de Rhône in de Middellandse Zee. Aan de westzijde wordt het gebied begrensd door de Petit Rhône, aan de noordzijde door de Rhône en de Durance, en aan de oostzijde door de massieven van Ste. Victoire en de La Ste. Baume. Het door ons bezochte gedeelte ligt tussen de Petit en de Grand Rhône. In dit gebied ligt het gebergte de Alpilles en het grootste deel van de Camargue. Vanuit Fontvieille hebben we een paar tochten door de omgeving gemaakt. Eén van mijn doelen was het bezoeken van de locus classicus van *Ophrys splendida* bij de abdij van Montmajour, enkele kilometers westelijk van Fontvieille. Helaas hebben we deze soort niet gezien. De omgeving van Fontvieille biedt veel aanknopingspunten voor het zoeken naar orchideeën, maar helaas was het gebied begin mei niet uitgesproken orchideerijk. Slechts hier en daar werden vindplaatsen met meer dan drie soorten gevonden. Het landschap rond Fontvieille bestaat grotendeels uit maquis, dennenbos, wijngaarden en ander agrarisch gebruikt terrein op een harde kalksteensoort. De Alpilles is een zeer grillige bergrug, die hoger aandoet dan zijn maximaal 493 meter. Zowel uit het noorden als het zuiden doen de witte rotsen meer aan een Alpenlandschap denken. De meest voorkomende soort tijdens ons verblijf was *Barlia robertiana*. Hiervan waren overal planten te vinden, de meeste verregaand uitgebloeid. Goede tweede was een vrijwel uitgebloeide *Ophrys*, die ik op basis van de hier en daar nog determineerbare planten tot *O. arachnitiformis* rekende. Met name het roze, gele of witte perianth en de vroege bloei pleitten hiervoor. Andere vertegenwoordigers van het *O. sphegodes*-complex die we te zien kregen, waren de vrij algemene *O. provincialis* en *O. sphegodes*.

Een redelijk soortenrijk gebied ligt bij Lamanon, aan de uiterste oostzijde van de Alpilles. De vondsten werden gedaan rond een groot aantal grotwoningen, die tussen de ijzertijd en de late middeleeuwen zijn bewoond. Via een natuurrpad zijn deze spectaculaire woningen te bezichtigen en krijgt men tevens een goed beeld van de mediterrane flora. Tijdens de wandeling werden 14 soorten gevonden, waaronder zowel groot- als kleinbloemige *Ophrys scolopax*, *O. lutea*, *Epipactis tremolsii* en *Orchis simia*. De vondst van de twee typen van *Ophrys scolopax* maakt duidelijk dat bij de afgrenzing van deze soort planten uit dit gebied moeten worden betrokken. Bij mijn weten komt de kleinbloemige *O. scolopax* vooral in het departement Aude voor (Dekker 1993). Volgens Delforge (1994) is deze kleinbloemige soort *O. sphegifera*, een in 1805 door Willdenow beschreven kleinbloemige *scolopax* uit Algerije. *O. apiformis* is een synoniem van *O. sphegifera*. Volgens Delforge behoren de kleinbloemige *scolopax*-planten in Zuid-Frankrijk tot *O. sphegifera*, ondanks verschillen met de populaties in Noord-Afrika en Zuid-Spanje. De verschillen tussen deze populaties zijn echter net zo groot als de verschillen tussen individuele planten in één populatie. De planten in Frankrijk en Noord-Spanje zijn mogelijk beïnvloed door *O. scolopax*, waardoor kleine verschillen met *O. sphegifera* in het zuidelijk deel van het verspreidingsgebied zijn ontstaan. Tevens ontwikkelen geïsoleerde populaties van dezelfde soort zich in sommige opzichten anders, maar blijven de planten binnen de bandbreedte van de soort. De verspreiding van *O. sphegifera* in Frankrijk strekt zich waarschijnlijk uit vanaf de noordrand van de Pyreneeën tot aan de uiterste oostzijde van de Alpilles.

Bij de camping werd op twee plaatsen *Epipactis microphylla* gevonden, helaas nog in knop. Tijdens een tocht naar de Camargue werden vele vogels gezien, waaronder flamingo's, kleine en grote zilverreigers, koereigers en vorkstaartplevieren, maar slechts één orchidee, n.l. *Anacamptis pyramidalis*. Toch moeten hier weiden zijn met o.a. *Orchis laxiflora* en *palustris*. Het gebied is echter dermate ontoegankelijk, dat spontaan vinden van deze soorten blijkbaar niet meevalt. In totaal werden in het departement Bouches-du-Rhône 18 taxa gevonden.

Herault

Het departement Herault werd alleen op de heen- en de terugreis aangedaan. Op de heenreis werd halt gehouden bij een vindplaats van *Orchis palustris*, die mij door Manfred Reidenbach was opgegeven. Ondanks het warme voorjaar waren de planten nog niet in bloei, ergo de rozetten waren nog erg klein en schaars. De omgeving bestond uit droge en deels onbegroeide duinen met open *Pinus*-bos. Hier en daar was de bodem iets vochtiger. Op één van die plekken kwam *O. palustris* voor, samen met *Epipactis palustris*. De vindplaats beantwoordde in het geheel niet aan het beeld, dat ik uit de literatuur van een vindplaats van *O. palustris* had opgebouwd. De plek was dan wel iets vochtiger dan de omgeving, maar zeker niet moerassig. Ook hier was nog veel open zand aanwezig.

Aangezien de rozetten nog erg klein waren, werd besloten deze vindplaats op de terugweg niet nog eens te bezoeken, aangezien de planten dan naar alle waarschijnlijk ook nog niet zouden bloeien.

Aude/Ariège

Het hoofddoel van onze vakantie was het departement Aude. Allereerst wilden we enkele dagen bij de Montagne de la Clape doorbrengen. Deze heuvelrug aan de kust staat bekend om zijn vele orchideeën, waaronder *Ophrys bombyliflora*, *O. speculum* en diverse hybriden. Hier aangekomen bleken de campings bij Gruissan van een zodanige naargeestigheid doortrokken, dat we er van af hebben gezien en regelrecht naar ons einddoel zijn gereden. De orchideeën van dit gebied houden we tegoe.

Dwars door de eindeloze wijngaarden van de Rousillon reden we naar het zuidwesten. Na enige tijd maakten de wijngaarden hoe langer hoe meer plaats voor mediterrane garrigue-begroeiingen op het stenige landschap. Bij Talairan stonden borden langs de kant van de weg waarop de wijn van de streek werd aangeprezen. Onze verbazing was groot, toen we ontdekten, dat een levensgrote artistieke impressie van *O. catalaunica* het bord sierde. *O. catalaunica* als het symbool van de streek. Hoe de wijn smaakt, kan ik niet vertellen, aangezien we deze niet hebben kunnen bemachtigen.

Aceras anthropophorum x *Orchis simia*,
Gigors, 13-5-1994

Orchis conica, St.Louis, 6-5-1994

Het einddoel van onze tocht was camping Du Lac bij Arques. Dit dorpje ligt in een schitterende en orchideerijke omgeving. Het toerisme moet hier nog uitgevonden worden; ansichtkaarten waren b.v. niet te koop. Een ideale vakantieomgeving voor hen, die van rust en natuur houden. De plaats ligt op 340 meter hoogte. De omgeving rijkt tot ruim 1200 meter en culmineert in de Pic de Bugarach met 1230 meter hoogte. Het is een gebied vol tegenstellingen. Ten noorden van Arques ligt een bijzonder groen gebied met heuvels tot 924 meter hoogte, bedekt met bossen en grazige weiden. Rond Arques is de omgeving ook groen, maar contrasteert sterk met de okerkleurige, rotsige bodem. Dit levert schitterende kleurcontrasten op. Er zijn veel gedeelten met onbegroeide, roodkleurige bodem, waar allerlei erosieverschijnselen zijn te zien. Op de achtergrond zijn de besneeuwde pieken van de Pyreneeën dominerend aanwezig.

Rond en op de camping waren orchideeën legio aanwezig. Gelukkig was er nog niet gemaaid en parkeerden we onze caravan tussen *Aceras anthropophorum*, *Ophrys sphegodes* en *Orchis militaris*. Na enkele dagen raasde toch de grasmaaier over de camping. Ons werd aangeboden ook direct rond de caravan te maaien, wat we echter resoluut afsloegen. De directe omgeving van Arques is rijk aan orchideesoorten met vele individuen. Vooral het geslacht *Ophrys* is rijk vertegenwoordigd. *O. araneola* en *lutea* ssp. *lutea* zijn het

algemeenst. *O. araneola* kwam werkelijk overal voor. De meeste planten waren nog mooi in bloei. Sommige exemplaren waren zeer fors en rijkbloemig. De bloemgrootte varieerde nogal. Een andere veel voorkomende soort was *O. arachnitiformis*. In tegenstelling tot in het departement Bouches-du-Rhône, waren hier veel planten nog in bloei. De plant had veel kenmerken van *O. araneola*, maar verschilde o.m. door het anders gekleurde perianth, de wat gecompliceerder tekening op de lip, de iets grotere lip en de steviger habitus. Op sommige plaatsen kwam *O. fusca* zeer talrijk voor, soms met honderden bijeen. Het betrof hier overwegend een grootbloemige variant. Na enige dagen ontdekten we tevens *O. scolopax*, die net begon te bloeien. Op de camping vonden wij alleen planten met grote bloemen, terwijl in de omgeving van Arques de kleinbloemige variant, *O. sphegifera*, domineerde. Op één plaats vond ik een aantal hybriden van *O. sphegifera* met *O. sphegodes*. Tussen exemplaren van *O. sphegodes* stond een groot pelorisch exemplaar. Bij deze plant was de lip niet normaal ontwikkeld, maar als een petaal. Hierdoor leken de bloemen net groene sterren. Andere algemene soorten waren *Serapias vomeracea* en *lingua*, *Anacamptis pyramidalis*, *Orchis purpurea* en *Platanthera bifolia*. De omgeving van de Pic du Bugarach hadden we in 1992 al eens bezocht, maar onder barre weersomstandigheden. Nu wilden we deze omgeving eens met beter weer bezoeken. De indrukwekkende omgeving is hier zeer fotogeniek. Dit geldt ook voor de orchideeën ter plaatse. Op de vindplaats van *Ophrys vasconica* was een bosbouwfirmat aan het werk. Grote stammen werden over het terrein heen gesleurd en op stapels gedeponneerd. Het terrein had hier uiteraard sterk van te lijden. Desondanks kon ik tussen de rijsporen nog enkele mooi bloeiende exemplaren van *O. vasconica* vinden. Lang heb ik hier door het trekker-geweld niet gezocht. Mijn echtgenote gebaarde me naar de overkant van de D14 te komen. Zij had een prachtige vindplaats gevonden met honderden *O. scolopax* en *sphegifera* en duizenden exemplaren van *Neotinea maculata*. De planten groeiden in begraasd grasland met veel *Juniperus*-struiken.

Een andere bijzondere vondst was *Orchis conica*, in alle dimensies de kleinste uit de *lactea*-groep. De plant is zeer klein, tot maximaal 30 cm hoog. De bloeiwijze is cilindrisch en dicht. De lip is zeer klein, tot 7 mm lang, en de zijlobben zijn veel smaller in verhouding tot die van de robuuster *O. lactea*. De lip is niet gebogen of bol (convex) zoals bij *O. lactea*, maar vlak tot enigszins holrond (concaaf) en staat schuin af in plaats van naar beneden te wijzen. *O. conica* komt voor in Noord-Afrika, het Iberisch Schiereiland, Sardinië, Sicilië, Malta en de Balearen. Het is een vroeg bloeiende soort die in een deel van haar verspreidingsgebied al vanaf februari is te vinden. Van deze soort is pas de laatste jaren bekend, dat ze ook tot de Franse flora behoort (Blais en Gachet 1993). Al lange tijd was *O. lactea* van het departement Aude bekend. In mei 1992 werd ook *O. conica* voor het eerst in het departement Aude gevonden. Het is mogelijk, dat vondsten van *O. lactea* op verwisselingen met *O. conica* berusten.

Ik wist dat in de omgeving van Bugarach planten uit de *Orchis lactea*-groep waren gevonden (Reidenbach, schrift. med.). Ik hoopte reeds dat deze tot *O. conica* zouden behoren. Tegen zonsondergang vonden we een mooie, begraasde helling, waar kort voorbij de afrastering een merkwaardige orchidee tussen het gras stond. Dit bleek een relatief groot exemplaar van *O. conica* te zijn. De overige planten die wij hier vonden,

waren alle minder dan 10 cm hoog, alleen deze ene haalde de 15 cm. Het identificerende kenmerk, de zeer kleine, diep ingesnoerde lip, was overduidelijk aanwezig. Veel planten waren er niet, maar dit gold hier voor alle orchideeënsoorten. Het terrein werd relatief intensief begraasd, waardoor mogelijk veel van de planten via de maag van de koeien in de Franse kaas is beland. Een andere opvallende soort in dit terrein was *Orchis morio*. De planten hier, maar ook elders, doen sterk denken aan *O. champagneuxii*. Manfred Reidenbach (schrift. med.) had een jaar eerder dan wij ook deze streek bezocht en had mij op dit fenomeen gewezen. De overgang van *morio* naar *champagneuxii* lijkt hier vloeiend te verlopen. De lippen van de planten zijn extreem sterk gevouwen, hebben een groot contrast tussen het witte middengedeelte en de intensief gekleurde zijlobben, maar zijn desondanks enigszins tot sterk gepunteerd. De planten groeien vaak in groepjes bij elkaar zoals ook bekend is van *O. champagneuxii*. Ik heb geen planten uitgegraven om te zien of ze een extra knol aanmaken, zoals voor *O. champagneuxii* gebruikelijk is.

Een andere tocht die we maakten was naar de Milobre de Bouisse, ten noorden van Arques. Ook hier kwamen weer de vreemde *Orchis champagneuxii*-achtige planten voor, maar ook 'gewone' *morio*'s. Tussen de *morio*'s stonden enige exemplaren van *Orchis laxiflora* waarvan net de eerste bloemen ontloken. Op een andere prachtige helling stond tussen de *Juniperus*-struiken een aantal planten van *Dactylorhiza insularis*. Na enige zoeken vond Yvonne 6 exemplaren van de variëteit *bartonii*. Deze variëteit heeft aan de basis van de lip twee krachtige en grote rode vlekken, die deze planten duidelijk doen onderscheiden van de normale variëteit. De 'gewone' exemplaren van *D. insularis* hebben n.l. slechts twee kleine vlekjes op de lip. Het toeval wil, dat de variëteit *bartonii* al een aantal jaren niet was gevonden. Ook wij hadden de planten twee jaar geleden niet gezien. Het gerucht ging reeds, dat de planten waren uitgegraven (door Nederlanders....?). Waarschijnlijker is echter, dat de planten niet ieder jaar in bloei komen, en daardoor wel eens worden gemist. Het was echter een leuke vondst, te meer wetende, dat je waarschijnlijk de enige zes exemplaren in heel Frankrijk (exclusief Corsica) hebt gevonden. Het grasland hier is een schitterende orchideeënweide met minimaal 16 soorten. In het zeer korte gras staan honderden exemplaren van *Orchis provincialis*, *morio* en *mascula*, die onderling hybridiseren. Tevens komt *Neotinea maculata* in behoorlijk aantal voor. *Ophrys* moest nog grotendeels in bloei komen, getuige de kleine aantallen van *O. lutea* en *fusca* in beginnende bloei.

Vanuit Arques zijn we nog een keer de heenreis gedeeltelijk teruggedren, naar Talairan. Hier hoopten we *Ophrys catalaunica* te vinden. Na een bezoek aan een oud Katharenkasteel in Villerrouges-Termenès zochten we de vindplaats op. Hier troffen we de familie Kerremans uit Schelle (B.), die al een groot deel van de dag de vindplaats aan het uitkammen was. Zij toonden ons een aantal prachtige planten. Door de harde wind was fotograferen moeilijk, waardoor een tweede bezoek aan deze omgeving werd gebracht. De planten staan hier in garrigue-achtige begroeiingen met vooral *Helianthus*-soorten. In de stenige omgeving werden geen grote aantallen soorten gevonden. Hier en daar stonden exemplaren van *O. sphegifera*, *araneola*, *lutea* ssp. *lutea*, *sphegodes* en *arachnitiiformis*.

Op de terugweg zagen we tijdens een picknick een aantal exemplaren van *Epipactis tremolsii* in een berm.

Kamperen dicht in de buurt van het hooggebergte van de Pyreneeën maakt een bezoek aan de bergwereld in het departement Ariège eenvoudig. We besloten in de richting van Axat te rijden en dan verder naar de Port de Pailheres, een pas van 2001 meter. Hier hoopten we in de sneeuw te kunnen wandelen en spelen. Inderdaad lag er nog sneeuw en wel zoveel, dat de pas nog gesloten was. Daarom vermaakten we ons bij de skipiste van Mijanes op 1600 meter hoogte. Hier was de sneeuw al deels gesmolten en kwam de vroege bergflora al te voorschijn. Tussen een al uitbundige bloemenpracht van enkele *Primula*- en *Gentiana*-soorten stonden exemplaren van *Dactylorhiza majalis* ssp. *alpestris*, *Orchis mascula* en *O. pallens* in knop. Het is altijd verrassend te zien hoe snel sommige plantesoorten in de bergen in bloei komen nadat de sneeuw gesmolten is. De bergwereld rond Mijanes was schitterend en zeker de moeite waard om vaker te bezoeken. Op de lager gelegen hellingen groeien fraaie bossen met een rijke flora. Hier vonden we op een aantal plaatsen groepjes prachtig bloeiende *O. pallens* samen met *O. mascula*, *Cephalanthera longifolia* en *D. sambucina*, rood- en geelbloeiend. Op de terugweg werden in natte weiden op het Plateau de Sault (Aude) duizenden exemplaren van *D. majalis* gevonden. Al met al was het één van de fraaiste tochten die we in deze vakantie hebben gemaakt. In totaal hebben we in het departement Aude 39 en in het departement Ariège 7 soorten gevonden.

Overzicht van de gevonden soorten

Hieronder volgt een tabel met alle tijdens de tocht gevonden soorten, variëteiten en hybriden. Hieruit blijkt weer eens te meer hoe veel soorten er in Frankrijk zonder veel moeite te vinden zijn. Van slechts enkele soorten had ik exacte vindplaatsen, de overige had ik al eens bezocht of werden tijdens de tocht nieuw gevonden. Lopende over en rond de camping in Arques kon ik al heel wat leuke soorten 'scoren'. Daarnaast is het maken van kleine tochten met de auto, waarbij gestopt wordt bij interessant ogende terreinen ook vaak zeer succesvol. Ook het wandelen door mooie natuurterreinen in orchideeënrijke streken is goed om fraaie vegetaties met veel orchideeënsoorten te vinden. Veel moeite hoeft je meestal dus niet te doen om een indrukwekkende soortenlijst samen te stellen. Alleen voor de meer zeldzame soorten is het weten van een vindplaats of van een gebied nodig om een goede kans te hebben de soort te vinden.

LIJST VAN ALLE TUSSEN 29-4 EN 14-5-1994 GEVONDEN TAXA

Legenda: * = één à twee keer gevonden; ** = vrij vaak gevonden; *** = vaak gevonden, soms in grote aantallen.

TAXA

AR AU BO DR HE IS

Aceras anthropophorum x Orchis simia				*
Ophrys scolopax x holoserica				*
Ophrys sphegifera x sphegodes	*			
Ophrys sphegodes x araneola	*			
Orchis mascula x morio	*		*	
Orchis mascula x provincialis			**	
Orchis militaris x purpurea	**			
Orchis militaris x simia			*	
Orchis pallens x mascula			*	
Orchis provincialis x morio	*			
Orchis tridentata x ustulata ssp. ust.			**	
Aceras anthropophorum	***	*	***	*
Anacamptis pyramidalis	***	*		
Barlia robertiana		***		*
Cephalanthera damasonium		*	*	
Cephalanthera longifolia	*	***	***	*
Cephalanthera rubra			*	
Dactylorhiza insularis	**			
Dactylorhiza insularis var. bartonii	*			
Dactylorhiza majalis ssp. alpestris	*	***	***	
Dactylorhiza majalis ssp. majalis	***		***	
Dactylorhiza sambucina f. flavescens	**		***	
Dactylorhiza sambucina f. rubra	*		***	
Epipactis helleborine	*	*	*	
Epipactis microphylla		*		
Epipactis palustris				*
Epipactis tremolsii	*	*		
Gymnadenia conopsea ssp. conopsea			**	
Himantoglossum hircinum	**	**	**	*
Limodorum abortivum		***	**	
Listera ovata	*			
Neotinea maculata	***			
Neottia nidus-avis			**	
Ophrys apifera	**	**	*	
Ophrys arachnitiformis	***	***		
Ophrys araneola	***		***	
Ophrys catalaunica	***			
Ophrys drumana			***	
Ophrys fusca (grootbloemig)	***			

TAXA

AR AU BO DR HE IS

Ophrys fusca (kleinbloemig)	*					
Ophrys holoserica ssp. holoserica				***		
Ophrys insectifera	***		***		*	
Ophrys lutea ssp. lutea	***	*		*		
Ophrys provincialis			***			
Ophrys scolopax	***	*		**		
Ophrys spec. (uitgebloeid)	**		***			
Ophrys sphegifera	**		**			
Ophrys sphegodes ssp. sphegodes	*	***	*			
Ophrys sphegodes "pelorisch"	*					
Ophrys vasconica	**					
Orchis champagneuxii versus morio	*					
Orchis conica	*					
Orchis laxiflora	*					
Orchis mascula	***	***		***		
Orchis militaris		***		***		*
Orchis morio		***		***		
Orchis morio var. albiflora		*		*		
Orchis pallens	***			***		
Orchis palustris					*	
Orchis provincialis		***		***		
Orchis purpurea	***	***	***	***		*
Orchis simia			*	***		*
Orchis simia var. albiflora				**		
Orchis tridentata				***		
Orchis ustulata ssp. ustulata	**			***		
Platanthera bifolia	***			*		
Platanthera chlorantha	*			*		
Serapias lingua	***					
Serapias vomeracea ssp. vomeracea	***					

Totaal aantal taxa

7 45 20 39 4 7

Literatuur

- Blais, P.M. en J.C. Cachet. 1993. *Orchis conica* Willd, dans l'Aude: une nouvelle espèce pour la France. L'Orchidophile nr. 105.
- Dekker, H. 1993. Resultaten van een orchideeëntreктоcht door Zuid-Frankrijk. Eurorchis nr. 5.
- Delforge, P. 1994. Guide des orchidées d'Europe, d'Afrique du Nord et du Proche-Orient. Lausanne.

H. Dekker, Mortonhof 42, 7908 AP Hoogeveen